

Lausunto asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän raportista

JÄRJESTÄMISMALLI

Sisäilmasairausten vuoksi asunnottomien tilanteen parantamiseksi ei ratkaisevaa ole, päädytäänkö Hyvinvointialue-, kunta- vai ARA-vetoiseen malliin. Olennaista on se, huomioidaanko sisällössä tosiasiallisesti sisäilmasairauteen ja ylipäättään toimintarajoitteisiin (muut pitkäaikaissairaudet ja vammat) liittyvä asunnottomuus vai ei, ja jos niin miten.

Hyvinvointialuemalli kuulostaa hyvältä siinä, että se olisi valtakunnallisesti kattava, mutta raportista sai käsityksen, että käytännössä Hyvinvointitoimialueille ei oltaisi antamassa riittävästi konkreettisia keinoja puuttua asunnottomuuteen.

Kuntamalli olisi hyvä vain, mikäli todella joka kuntaa velvoitettaisiin huomioimaan myös sisäilma- ja muihin toimintarajoitteisiin liittyvä asunnottomuus asumisneuvonnassaan ja ratkaisutoimenpiteissään. Malli, jossa pikkukuntien ei tarvitsisi järjestää asumisneuvontaa, jättäisi auttamatta suuren osan Suomea vaille tukea, ja koska sisäilmakodittomat tyypillisesti sinkoutuvat asunnottomuuden alkaessa pois suurista kaupungeista, he jäisivät edelleen täysin ilman apua.

ARAmalli kuulostaa liian pirstaleiselta, mikäli sillä käytännössä ohjattaisiin apu vain suuriin kasvukeskuksiin.

Lakisääteistäminen on nähdäkseni tärkeää asumisneuvonnan tosiasialliselle kaikenkattavuudelle, ja vaikka ARAa käytettäisiin alkuvaiheessa sen kehitystyön koordinaattorina, olisi nähdäkseni asumisneuvontaa saatava yhdenvertaisesti jokaisen suomalaisen saataville kotikunnasta riippumatta. On epäilemättä, jos pahimman kriisin keskellä pitäisi osata ja kyetä vaihtamaan juridista kotikaupunkia apua saadakseen.

SISÄILMAKODITTOMIEN TILANTEISTA

Sisäilmakodittomia ei ole tilastoitu valtion tai kuntien toimesta, ei myöskään asunnottoman ilmoittaessa olevansa asunnottoman, varsinkaan jos hänellä on nimissään yksi tai useampia esteellisiä asuntoja. Sisäilmakodittomien olemassaolosta, tilanteista ja määrästä voitte lukea tästä viime syksyllä Diakonia-ammattikorkeakoulun lehtorin julkaisemasta tutkimusartikkelista <https://www.kompassi.org/sisailmakodittomuus-mita-se-on/> Sen perusteella voidaan karkeasti arvioida, että n1000 sisäilmasairaasta vastaajasta hieman alle sata eli n10% hahmotti itsensä asunnottomuutta kokeneeksi ja lähes puolella vastaajista oli ollut asumisen kanssa eriaikaisia ongelmia kuten muuttokierrettä ja muuta puutteellista asumista. Huomattavaa on, että monet asunnottomat eivät hahmota itseään asunnottomiksi, jolleivät ole ns. katuasunnottomia, joita sisäilmakodittomat harvoin ovat, sillä ulkonakin oleskellessaan he pikemminkin päätyvät metsiin kuin keskustan kaduille. Tässä ote tutkimuksesta:

82 vastaajaa kuvasi asuvansa omassa kodissa apuvälineiden avulla, kuten hengityssuojaimien tai ilmanpuhdistimien kanssa. 64 vastaajaa pystyi olemaan asunnossaan vain osan aikaa vuorokaudesta terveydentilan takia. 52 vastaajaa asui omassa kodissa, mutta tilanne on taloudellisesti haastava, koska asunto ei täytä kriteereitä taloudelliseen tukeen tai on useamman asunnon loukussa. 28 vastaajaa majoittui sukulaisilla tai tuttavilla ja 21 vastaajaa kuvasi asumisongelman pirstaloineen perheen. 20 vastaajaa majoittui mökillä, 6 majoittuu teltassa tai ulkovarastossa ja 5 majoittuu omassa kodissa nukkuen parvekkeella tai teltassa.

11 vastaajaa oli rakentanut itselleen talon sisäilmaongelmien takia, ja 4 vastaajaa asui minimökissä. 9 vastaajaa oli evakossa ulkomailla. Sairaalassa tai asuntolassa majoittui 3 vastaajaa.

ASUMISNEUVONNAN SISÄLLÖSTÄ

Työryhmän raportista sekä aiemmista tiedoistani päätellen, että asumisneuvonnan sisältö on tosiasiaassa järjestämismallia suurempi ongelma sisäilma- ja muista toimintarajoitteista kärsivien kohderyhmälle. Asumisneuvonnan lähtökohta ja painopiste tuntuu nimittäin nykyisin olevan se, että asunnottomuutta usein kohdellaan (päihde- ja mielenterveysongelmista tai työttömyydestä johtuvana) vuokranmaksuongelmana, ja näin ollen riittää, että järjestetään rahoitus ja sillä jonkinlainen katto pään päälle.

Toimintarajoitteesta johtuvassa asunnottomuudessa henkilöllä saattaa kuitenkin olla erinomainen mielenterveys (ainakin asunnottomuuden alkaessa), täysi päihteettömyys, ja usein jopa kohtuulliset tulot tai säästöjä. Asunnottomuuden aiheuttaakin erilainen ongelmavyöhyt: tulot ja muut resurssit ovat liian pienet esteettömän kodin rakentamiseen tai remontoimiseen. Kokonaisvaltaisesti esteettömän rakentamisen mahdollistavia tontteja ei ole tarjolla varsinkaan sairaiden tarvitsemien palveluiden lähettyvillä ja jos onkin, pitäisi tontista kyetä maksamaan usein saman verran kuin itse talon rakentamisesta. Vaikka tunnustetusti vammaisilla on oikeus saada taloudellista tukea asunnon remontoimiseen tietyin tarkoin ehdoin, edes tämä joukko ei saa tällä etuudella rahoittaa kokonaisvaltaisesti sisäilmaesteetöntä kotia. Muut kuin tunnustetusti vammaiset joutuvat sitten olemaan täysin omien ja läheisten säästöjen varassa, joilla ei useinkaan uutta kotia rakenneta tai osteta. Erityisesti yksinhuoltajat ja sinkut ovat vaikeassa asemassa. Nämä lähtökohdat tulisikin huomioida niin asumisneuvonnassa kuin myös muussakin asumissosiaalisessa työssä.

Terveysperusteisen asunnottomuuden vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi tulisikin asumisneuvonnassa huomioida mm. riittävä rahoitus esteettömän kodin rakentamiseen (ARA-tuet tähän liittyen eivät ole kohdennettuja asunnottomille itselleen, ja koska suuremmat tahot eivät ole lähteneet rakentamaan kokonaisvaltaisesti esteettämiä asuntoja, ei tällaisia asuntoja käytännössä juuri ole tarjolla). Lisäksi tulisi lähtökohtaisesti huomioida se, että nimi asunnon omistajana tai vuokralaisena ei ole lainkaan sama kuin asunnollisuus: asuntoja voi olla vaikka viisi ilman että niissä voi toimintarajoitteisena asua (vrt. pyörätuolipotilas hissittömän kerrostalon yläkerroksessa). Muita neuvonnan sisällössä huomioitavia asioita en näe tässä tarpeelliseksi luetella. Toivon kuitenkin, että ne nostetaan esille siinä vaiheessa, kun sisältöä aletaan suunnitella. Omakin asiantuntijuuteni on käytettävissä.

LOPUKSI

Itse olen aikoinaan asunnottomaksi toista kertaa jäätyäni käynyt pääkaupunkiseudulla useammassakin asumisneuvontaa tarjoavassa paikassa, sekä järjestöjen että kunnan ylläpitämissä. Kahdessa kirjoitettiin virallinen asiakirja, josta ei ollut mitään hyötyä, ja yhdessä sain ystävällisiä hymyjä ja toteamuksen, ettei heillä ole mitään kokemusta tämänkaltaisesta asunnottomuudesta, eli käytännössä minä päädyin neuvomaan heitä. Vammaisille asunnottomille asuntoja järjestävältä taholta taas sain tiedon, että heillä on yli sata virallisesti vammaista asunnotonta jonossa, joten heillä ei ole resursseja auttaa minua.

Toivoisinkin asumisneuvonnalta huomattavasti suurempaa laatua ja käytännön ratkaisumahdollisuuksia asunnottomuusvyyhtien selvittelyyn niiden syistä riippumatta. Kiitos siis ARAlle ja YMlle asumisneuvonnan kehittämisestä!

Yst. terv.

Niina Rissanen,

Sisäilmalupaustiimin koordinaattori,

viittomakielen tulkki